

O T A M

İÇİNDEKİLER

Makaleler, İncelemeler:

AKGÜL, Suat: Cumhuriyet Dönemine Kadar Dersim Sorunu	1
ARIKAN, Zeki: Montaigne ve Türkler	23
ATALAR, Münir: Hac Yolu Güzergâhı ve Masrafı	43
BALCIOĞLU, Mustafa: Birinci Dünya Savaşı Sırasında Karadeniz'de Rum Faaliyetleri ve Sivil Tepki	91
BOZKURT, Gülnihal: II. Meşrutiyet Osmanlı Meclis Zabıtlarında Bulgar Azınlıklarının Kilise ve Okul Sorunları	99
ÇETİN, Osman: Osmanlılarda İlk Tıp Fakültesi Bursa Darü's-şifası ve Tıbbi Faaliyetler.	121
ERDEN, İlhan: Akkoyunlu Kaynaklarına Göre Otlukbeli (Başkent) Savaşı.	151
İLHAN, Mehdi: XVI. Yüzyılda Şehrizol Sancağı.	161
KÂHYA, Esin: Ömer Şifâî, Osmanlı İmparatorluğu'nda İatro-kimya Akımının Bir Temsilcisi..	171
KANKAL, Ahmet: Osmanlı Ceza Hukuku İle İlgili İlginç Bir Belge.	197
KARASU, Cezmi: Tanzimat Dönemi Osmanlı Diplomasisine Genel Bir Bakış.	205
KURT, Yılmaz: Sivas Sancağında Kişi Adları (XVI. Yüzyıl)..	223
KURTCEPHE, İsrâfil: Birinci Dünya Savaşı'nda Bir Süryani Ayaklanması	291
ÖZGÜLDÜR, Yavuz: Yüzbaşı Helmut von Moltke'den Müşir Liman von Sanders'e Osmanlı Ordusunda Alman Askerî Heyetleri..	297
SARIKOYUNCU, Ali: Emperyalizm ve Zonguldak Kömür Havzası	309
SOLA, Emilio: Moriscos, Renegados y Agentes Secretos Espanoles en la Epoca de Cervantes..	331
TAŞ, Kenan Ziya: Bolu Sancağındaki Candaroğulları Vakıfları..	363

Belgeler:

ARIKAN, Muzaffer-Paulino Toledo: Venedik'teki Papalık Elçiliği Belgelerine Göre Türkler (1533-1569)	375
BİRİNCİ, Ali: Ali Kemalî Aksüt'ün Filât Hatıraları..	437
ERDOĞRU, Mehmet Akif: Karaman Vilayeti Kanunnameleri.	467
İLTER, Erdal: Ramgavar Partisi Tarafından II. Meşrutiyet (1908) Meclis-i Mebusan'ına Sunulan Beyanname ve Program	517
KAYA KILIÇ, Selda: 1876 Anayasası'nın Bilinmeyen İki Tasarısı	557
MEHMEDOV, Hüsamettin: Osmanlı Dönemi Gence-Karabağ Eyaletinde Vakıflar	635
ÖZKAYA, Yücel: II. Abdülhamit'e Sunulan Güzel Sanatlar Hakkında Bir Lâyiha	645

Çeviriler:

SOLA, Emilio: (Çeviren, Paulino Toledo): Cervantes Döneminde Mağripliler, Mürtedler ve İspanyol Gizli Ajanları.	687
---	-----

Kitap Tanıtmaları:

AKGÜN, Seçil: Uygur Kocabaşoğlu, Anadolu'daki Amerika, İstanbul 1989..	697
KÂHYA, Esin: Sharaf al-Zaman Tahir, Marvazi, On China, the Turks and India (Trans. V. Minorsky), London 1942	701
KÂHYA, Esin: Bill Williamson, Education and Social Change in Egypt and Turkey, A Study in Historical Sociology, New York 1987.	705
ŞAKİROĞLU, Mahmut: Bahattin Öztuncay, James Robertson, The Pioneer of Photography, İstanbul 1982.	709
ŞAKİROĞLU, Mahmut: Metin Sözen, Devletin Evi Saray, İstanbul 1988.	711
TURAN, Mustafa: Mesut Aydın, Milli Mücadele Döneminde TBMM Hükümeti Tarafından İstanbul'da Kurulan Gizli Gruplar ve Faaliyetleri, İstanbul 1992..	713
Haberler	717

O T A M

SAYI : 4

OCAK - 1993

Sahibi ve Yazışleri Sorumlusu : Ankara Üniversitesi, Osmanlı Tarihi Araştırma ve
Uygulama Merkezi Adına
Prof. Dr. Muzaffer ARIKAN

Yayın Kurulu : Prof. Dr. Muzaffer ARIKAN (Başkan)
Prof. Dr. Yavuz ERCAN (Üye)
Prof. Dr. Oral SANDER (Üye)
Doç. Dr. Gülnihal BOZKURT (Üye)

Yazışma Adresi : Ankara Üniversitesi, Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi
Tıp Fakültesi Cebeci Hastanesi , Dikimevi / ANKARA

Makalelerde öne sürülen görüşler yazarına aittir.

ANKARA ÜNİVERSİTESİ BASİMEVİ

Bilgisayar Sisteminde Dizilip, Ofset Tesislerinde Basılmıştır

Ankara 1993 - Tel.: 213 66 55

MESUT AYDIN,
MİLLİ MÜCÂDELE DÖNEMİ'NDE T.B.M.M.
HÜKÜMETİ TARAFINDAN İSTANBUL'DA
KURULAN GİZLİ GRUPLAR VE FAALİYETLERİ,
(322 Sayfa küçük boy) Boğaziçi Yayınları, İstanbul
1992

*Yrd. Doç. Dr. Mustafa TURAN**

Osmanlı Devleti ile Müttefik Devletler arasında 30 Ekim 1918'de imzalanan Mondros Mütarekesi ile Osmanlı Ordusu terhis edilmiş, silah ve cephanesi elinden alınmıştı. Dolayısıyla Türk Tarihinde "Milli Mücadele" veya "İstiklâl Harbi" denilen yeni bir dönem başlamıştır.

T.B.M.M.'nin, Milli Mücadele'nin o zor günlerinde, en önemli meselesi olan; kısa bir zamanda yeniden ordu teşkil etmek, subay kadrolarını tamamlamak ve ordu birliklerine gerekli silah ve cephaneyi temin etmek, bugün pek bilinmeyen "Gizli Gruplar"ın fedâkâr çalışmaları ile gerçekleştirilmiştir.

Eserde, adından da anlaşılacağı gibi T.B.M.M. Hükümeti tarafından İstanbul'da kurulan bu gizli gruplar ve faaliyetleri konu alınmıştır. Yazar, kitabının önsöz'ünde bu çalışmanın konu ile boşluğu doldurma iddiasında olmadığını, okuyucuya belirli bir fikir verebilmek amacıyla olduğunu tevazu ile ifade etmektedir. Ancak, eserin tamamı gözden geçirildiği zaman konuyla ilgili büyük bir boşluğun doldurulduğunu da belirtmemiz gerekir.

Eserin giriş bölümünde, Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasından T.B.M.M.'nin açılışı zamanına kadar siyasi gelişmeler, özellikle M. Kemal Paşa'nın faaliyetleri ele alınarak konuya zemin hazırlanmıştır.

* İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü.

Eserin I. Bölümü, Milli Mücadele Dönemi'nde İstanbul'da faaliyette bulunan Gizli Gruplar'ın kuruluşları, teşkilât yapıları, kadroları ve faaliyetlerine ayrılmıştır. Bu bölümde; Karakol Cemiyeti, Felâh Grubu, Müdâfâ-i Milliye Heyet-i Merkeziyesi, İmâlât-ı Harbiye Grubu, Müdâfâ-i Milliye Heyet-i Merkeziyesi, İmâlât-ı Harbiye Grubu, Muâvenet-i Bahriye Heyeti, Namık Grubu, İhtiyat Grupları tek tek ele alınmıştır. Bu gruplar ele alınırken gereğine binaen alt başlıklarına ayrılarak izâh ve anlama kolaylığı sağlanmıştır. Bu arada bahsi geçen cemiyetlerin Heyet-i Temsiliye ve Mustafa Kemâl Paşa ile münasebetlerine geniş yer verilmeğe çalışılmıştır. Bu gruplarla ilgili bu zamana kadar bilinen yanlışlıklar konusunda yapılan tartışmalar ve karşılaştırmalarda bu yanlışların düzeltilmesini sağlamıştır (Meselâ Karakol Cemiyeti'nin kuruluş tarihi hakkında tezât teşkil eden bir çok malumat eserin 25 ve 26. sayfalarında ele alınmıştır). Bu grupların kuruluşlarının yanı sıra teşkilât ve isim değişiklikleri konusunda da kıymetli bilgiler verilmiştir (Meselâ Karakol Cemiyeti'nin Ekim 1920'de isim değiştirerek Zabîtan Grubu adı ile faaliyete devam etmesi s.33; Felâh Grubu'nun Hamza, Mücahit, Muhârip ve Felâh isimleri altında faaliyette bulunması s.48 vd. ilh.)

Gizli Gruplar tarafından İstanbul'dan Anadolu'ya geçirilen subay, askerî personel sivillerin konu alındığı II. Bölüm'de, bahsi geçen faaliyetleri gerçekleştirilebilmesi için gizli grupların ne denli teşkilât ve tertip ile çalıştıklarını görmek mümkündür. Bu bölümde İstanbul'dan Anadolu'ya geçenler ile Anadolu'ya geçiş yolları da verilmek suretiyle meselenin güçlüğü ile inceliği resmedilmiştir. Bu bölümde "Subay ve Askerî Personelin Seçimi", "Seyahat Belgelerinin Tanzim Edilmesi", "Anadolu'ya Gelecek Olan Kişilere Harcırah Tanzim Edilmesi", ve "T.B.M.M. Hükümeti'nin Anadolu'ya Geçişler Sırasında Almış Olduğu Tedbirler ile Tahkik ve Tetkik İşlemleri" başlıkları ile konunun vüs'at ve ehemmiyeti serdedilmeğe çalışılmıştır. Ayrıca İstanbul'dan Anadolu'ya geçen subay ve diğer personelin istihdamı çalışmaları da bu bölümde ele alınarak konu bütünlüğü sağlanmıştır. Yine bu bölüm de İstanbul'dan Anadolu'ya geçenler ile Anadolu'ya geçiş yolları teferruathıca çalışılmıştır. Bu kısımda yapılan izahlar okunurken o güçlükler, fedâkârlıklar ve zafer nerede ise görünür gibidir. Eserin III. Bölümü'nde, bu gruplar tarafından İstanbul'dan Anadolu'ya kaçırılan silah, cephane ve mühimmatın temin edildiği yerler, sevkiyat sırasında yardımcıları görülen Askeri depo, anbar, gümrük ve işgal kuvvetlerine mensup kişiler sevkiyatta kullanılan vasıtalar ele alınmıştır.

Gizli Gruplar'ın orjinal mühürleri ile Anadolu'ya gönderilen su-
baylara verilen şayan-ı itimât vesikası, yolculara mahsus hüviyet
vesikası ve eşkâl muhtırası suretleri de Ek'te verilmiştir.

İstanbul'da işgallerin başlaması ile faaliyet ortamının son dere-
ce güç şartlar kesbettiği bir dönemdeki faaliyetlerin daha ziyade
Genel Kurmay A.T.A.S.E., A.Ü. Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Ku-
leli Askerî Lisesi Arşivlerindeki belgelere, dönemin basını ve hatı-
ralara dayanılarak izaha çalışılması yakın tarihimize ışık tutmakta-
dır. Ayrıca bu eser, bugün üzerinde yaşadığımız vatanımızın bize
hangi şartlarda tevdi edildiğini, devletimizin de hangi güç şartlarda
kurulmuş olduğunu hatırlatması bakımından da takdire şayan bir
çalışma olmuştur.

Yıllarca süren yoğun bir çalışma ile hazırlanmış olan bu ve
benzer eserlerin raflarda kalmamasını, özellikle inkılâp tarihi kitap-
larına aktararak, genç nesillere tarihimizin açığa kavuşmamış olan
yönlerinin anlatılmasının sağlanmasını ümit ve temenni ediyoruz.